

4. Кухаренко О. О. Критерії поділу структури весільних обрядів // Парадигма пізнання: гуманітарні питання. Київ, 2016. № 8. С. 36–49.
5. Кухаренко О. О. Побудова структури української весільної обрядовості // Парадигма пізнання: гуманітарні питання. Київ, 2016. № 7. С. 5–18.
6. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край / собр. П. П. Чубинским. Т. 4. СПб., 1877. XXX, 715 с.

References

1. Volkenshtein, V. M. (1929). Dramaturgy. Method for the study of dramatic works. Moscow: Federatsiia [in Russian].
2. Ivanova R. (1984). Bulgarian folklore wedding. Sofia: Blgarskata AN [in Bulgarian].
3. Kukharenko, O. O. (2016). Investigation of national ritualism with the help of the structure of the wedding cycle. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, 23, 82–87 [in Ukrainian].
4. Kukharenko, O. O. (2016). Criteria for the division of the structure of wedding ceremonies. *Paradygma piznannia: humanitarni pytannia*, 8, 36–49 [in Ukrainian].
5. Kukharenko, O. O. (2016). Construction of the structure of Ukrainian wedding ceremonies. *Paradygma piznannia: humanitarni pytannia*, 7, 5–18 [in Ukrainian].
6. Chubinskii, P. P. (1877). Proceedings of the ethnographic-statistical expedition to the Western Russian region, 4. Sankt-Peterburg [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 17.12.2018 р.

УДК 316.7 [316.347 (= 161.2): 130.1
<https://doi.org/10.32461/179751>

Сапожнік Ольга Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
ORCID 0000-0003-3510-5817
olgavasylivna08@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Метою дослідження є окреслення культурологічного змісту поняття ідентичності, розкриття співвідношення культурної, релігійної та мистецької складової ідентифікаційних процесів. У дослідженні висвітлена роль духовної культури, в тому числі релігійного мистецтва у становленні самосвідомості та самоутвердженні нації у цивілізаційному поступі України. Означено духовний вплив православ'я як релігійного стрижня у формуванні національних контентів культурної ідентичності. **Методологія** дослідження проявилась у застосуванні культурологічного підходу до поняття ідентичності, діалектичних методів аналізу, синтезу, зіставлення, порівняння, що дало можливість виокремити спектр проблематики. **Наукова новизна** полягає в тому, що уточнюється культурологічний зміст поняття ідентичності в контексті її світоглядних, релігійних, естетичних вимірів. Поглиблюється розуміння духовного впливу українського православ'я на становлення національних контентів культурної ідентичності. **Висновки.** Обґрунтовано, що створення української державно-політичної ідентичності, орієнтованої на спільне майбутнє існування, при збереженні й розвитку етнічних, культурних та релігійних ідентичностей, спроможне значно сприяти зміцненню соціальної єдності країни, суспільства, істотно посилити державу. Означено, що консолідуючим фактором тут виступають культура і релігія в їх намаганні до вироблення спільної системи цінностей, яка повинна базуватися на визнанні пріоритету поваги до кожної людини, кожної етноконфесійної спільноти та збереження релігійної толерантності, що забезпечить остаточне утвердження культурно-національної ідентичності.

Ключові слова: духовна культура, ідентичність, культурна ідентичність, нація, національно-релігійна ідентифікація, православна Церква.

Сапожнік Ольга Васильївна, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Культурологічне содержание понятия идентичности

Целью исследования является определение культурологического содержания понятия идентичности, раскрытие соотношения культурных, религиозных и художественных составляющих процесса идентификации. В исследовании указывается роль духовной культуры, включая религиозное искусство в формировании идентичности и самоутверждении нации в цивилизационном прогрессе Украины. Отмечено духовное влияние православия как религиозного стержня в формировании национального контента культурной

ідентичності. **Методологія** дослідження заключалась в використанні культурологічного підходу к поняттю ідентичності, діалектичних методів аналізу, синтезу, сопоставлення, порівняння, що дало можливість вивчити спектр проблеми. **Научна новизна** полягає в тому, що уточнюється культурологічне значення поняття ідентичності в контексті філософських, релігійних, естетичних аспектів. Углубляється розуміння духовного впливу українського православ'я на становлення національних контентів культурної ідентичності. **Висновки.** Визначено, що створення української державно-політичної ідентичності, орієнтованої на загальне майбутнє існування, при збереженні і розвитку етнічної, культурної і релігійної ідентичностей, може суттєво сприяти зміцненню соціальної єдності країни, суспільства, значно зміцнити державу. Відзначено, що консолідуючим фактором тут слугує культура і релігія в їх прагненні до розробки загальної системи цінностей, які повинні базуватися на визнанні пріоритету поваги кожного індивіда, кожного етноконфесійного суспільства і збереженні релігійної толерантності, що забезпечить остаточне утвердження культурної і національної самобутності.

Ключові слова: духовна культура, ідентичність, культурна ідентичність, нація, релігійно-національна ідентифікація, православна Церква.

Sapozhnik Olga, Ph.D. Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ph.D. doctoral candidate of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The culturological content of the identity concept

The purpose of the article is to outline the meaning of cultural identity, disclosure of the correlation of cultural, religious and artistic components of the identification process. The research highlights the role of mental culture, including religious art, in formation of self-consciousness and self-affirmation of the nation in the civilizational progress Ukraine. The mental influence of orthodoxy as a religious pivot in the formation of national cultural identity is also noted. **The methodology** of the exploration was manifested in using cultural approach to the concept of identity, the dialectical methods of analysis, synthesis, comparison, simile, which made it possible to detach the range of problems. **The scientific novelty** consists in that it clarifies the cultural concept of identity in the context of the world-view, religious, and aesthetic measurements. The understanding of the mental influence of Ukrainian orthodoxy on the formation of the national content of cultural identity also deepens in the article. **Conclusions.** It was substantiated that the creation of the Ukrainian State-political identity, focusing on the joint future existence while preserving and development of the ethnic, cultural and religious identities can significantly promote to strengthening social unity of the country, society, significantly strengthen the State. In the research, it is noted that consolidating factor here is culture and religion in their attempt to develop a common system of values, which must be based on acceptance of the priority of respectfulness to each person, each ethno-confessional community religious tolerance that provides the definitive approval of the cultural and national identity.

Key words: spiritual culture, identity, cultural identity, the nation, national-religious identification, the Orthodox Church.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку нашої країни, коли відбувається утвердження Україною своєї ідентичності, постає питання про духовно-історичні корені української культурно-цивілізаційної належності, теоретична рефлексія якої не втратила своєї актуальності дотепер.

Осмилення власної національної ідентичності для України пов'язане з певними труднощами, але без її рефлексування у формі національної ідеї стає досить складним та проблематичним процесом самого державотворення. Труднощі пов'язані із низкою проблем у площині внутрішньо-українських колізій, складнощів із визначенням власне національної традиції, а також з проблемами російсько-українських відносин (зокрема, різним баченням ключових історичних подій). Одним з найважливіших чинників духовно-культурного самоусвідомлення для українського суспільства виступає належність більшості його громадян до православної традиції. Православ'я впродовж тисячолітнього існування виступало релігійним стрижнем становлення етнонаціональної ідентичності українців, їх духовної культури. Але як саме українське православ'я впливало на ідентифікаційні процеси, які духовно-культурні ідентифікатори визначають особливості світовідношення, світогляду, ментальності, самосвідомості, культурної пам'яті народу – ця проблематика залишається невирішеною, а відтак – актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання національної ідентичності, яка включає в себе і культурну самосвідомість нації, виокремлені у розвідках українських науковців, серед яких: С. Андрусів, Т. Воропай, І. Лисий, Р. Демчук, М. Розумний, Д. Шевчук, О. Яковлев, Т. Ящук та ін. Під національною ідентичністю розуміється процес «ототожнення, уподібнення себе з певною нацією», в процесі чого «з'являється відчуття належності до певної національної спільноти», прийняття її групових цінностей, норм, ідеалів, – таку позицію висловлює Е. Гелнер у праці «Нації і націоналізм» [2, 54]. Характеризуючи проблему національної ідентичності, вчений вказує на те, що це процес

ототожнення, вживання, належності до певної національної спільноти, прийняття її групових норм, ідеалів, цінностей, тобто культурних форм існування людини в суспільстві.

Проблематика культурної ідентифікації знайшла своє відображення у працях зарубіжних теоретиків: Х. Абельса, Т. Адорно, Б. Андерсена, Е. Гелнера, М. Гібернау, Е. Еріксона, Ж. Лакана, Г. Маркузе, Е. Юнгера; ближнього зарубіжжя: В. Бичкова, В. Бібіхіна, П. Гуревича та ін. З вітчизняних дослідників дану проблему активно досліджують: Є. Бистрицький, Є. Більченко, П. Герчанівська, Ж. Денисюк, В. Личкова, Л. Нагорна, О. Ніколаєнко, В. Полікарпова, Ю. Рижова, В. Розіна, В. Табачковський, О. Титар, Г. Фесенко, К. Шелупахіна, О. Шульган. Зокрема, філософ-культуролог О. Ніколаєнко використовує термін «культурно-національна ідентичність», що характеризується як складний психологічний «комплекс уявлень людини про своє «я» відносно до культурної традиції певної нації, з якою вона себе ототожнює» [11, 15]. Культуролог Ж. Денисюк виокремлює міфологію масової культури як простір конструювання національно-культурної ідентичності [5, 135].

Проблеми етнокультури та етнокультурної ідентичності знайшли своє висвітлення у працях С. Виткалова, Л. Донченко, В. Євтуха, М. Зайцева, С. Йосипенка, І. Кресіної, В. Личковаха, О. Ляшенко, М. Обушного, М. Оксютівича, О. Русула, М. Степики, Г. Файзулліної. Докторська дисертація і наукові розвідки П. Герчанівської присвячені культурологічно-релігійнознавчим вимірам української народної культури. З цієї позиції досліджував етнокультуру й обґрунтував її концептуальні засади І. Лисий. Як впливає із згаданих досліджень, етнічна ідентичність являє собою самоусвідомлення людини як представника певного етносу, ототожнення себе з цим етносом та відмежування від інших. Культурними ознаками ідентифікації себе з певним етносом є: мова, спільність походження, моральні та ціннісні орієнтації, міфопоетика, історична пам'ять, спільність території та родового коріння, релігія, традиції предків тощо.

Отже, концепт ідентичності досить ґрунтовно розроблений у відповідних працях згаданих українських та зарубіжних дослідників. Але серед чисельних модусів та ідентифікаторів самоусвідомлення і самовизначення нації ще, на наш погляд, недостатньо вивчена культурна складова ідентифікаційних процесів, зокрема роль духовної культури, в тому числі релігійного мистецтва у становленні самосвідомості та етнонаціональних способів самоутвердження у світі, природі, історії, цивілізаційному поступі.

Мета дослідження – визначити культурологічний зміст поняття ідентичності, розкрити суть культурної ідентифікації у взаємозв'язку з іншими модусами ідентичності, її місце у структурі самосвідомості нації, етносу, людини.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи суть процесів національної ідентифікації, С. Йосипенко схиляється до думки, що ідентичність виступає об'єктивацією ментальності. Ментальність більше стосується самоусвідомлення (менталітет - самовираження), а ідентичність – переконання, що ґрунтується на співвіднесенні з раніше усвідомленими образами [7, 68]. Дуалізм ідентичності виявляється у протиставленні «тотожності» із «самістю» і долається у феномені «тожсамості». Ідентичність перестала бути тим, що урівнює з іншими, а є тим, що відрізняє, отже, є внутрішньо урізноманітною, передбачає наявність Іншого.

Всі етноси складаються з ядра, маргінального прошарку та субетнічних спільнот. Становлення ідентичності пов'язується з національно-етнічною диференціацією особи, перш за все, за ментальністю (світовідношенням і поведінковими якостями). За О. Стражним, ментальність розглядається як певна сукупність вартостей, не завжди усвідомлена система координат, психічних алгоритмів, які формують оцінку навколишньої дійсності та відповідно визначають поведінку. Менталітет виявляється через національний характер, що архетипізується у національній культурі як виразнику етнічної своєрідності нації й об'єктивує риси національної психології: характеру та цінностей. Детермінантою соціокультурного буття виступає духовність, яка безпосередньо пов'язана з релігійними та естетичними пріоритетами національної культури.

Сьогодні відчуття національної ідентичності українців за умов зовнішньої агресії сприяє формуванню політичної нації, яка не усвідомлює свого існування без незалежної держави. Ідентичність спільноти є важливою не лише з причини створення образу спільноти, але й тому, що спільнота може бути ідентичною самій собі, якщо володіє унікальністю, індивідуальністю, тобто відмінністю від інших спільнот. Це поєднує індивідуальну і колективну ідентичність, яка ґрунтується на емоційних зв'язках і моральних обов'язках (Р. Демчук). Колективною індивідуальністю є не тільки протиставлення «чужим», але й потяг до «своїх» [3, 11].

Отже, національна ідентичність в Україні проявляється у структурі колективної як дискурс виживання та дії у глобалізованому світі, що ґрунтується на осмисленні себе українцем,

громадянином України і природному праві розпоряджатися власною долею, незважаючи на виклики часу. На думку Р. Демчук, національна ідентичність є багатовимірним комплексом спільних переконань (позицій), що виробились у процесі формування окремішності націй. Вона є динамічною, перебуваючи у процесі змін та адаптацій до нових викликів і реалій.

Деякі сучасні засоби масової інформації прагнуть насадити ситуативну ідентичність, що відкидає історичну пам'ять і переконує у безальтернативності, вірності пропонованого цивілізаційного вибору. Залишається тільки вчасно і правильно зробити інший вибір, якщо насаджений згори втратить актуальність. Р. Демчук характеризує це явище як феномен постнекласичної ідентичності. Таке конформістське пристосування конфліктує з колективною ідентичністю, тому що сповідує принцип «де комфортно, там і батьківщина».

Індивідуальна ідентичність впорядковує внутрішній світ людини, перетворюючи хаотичність на лад, вносячи новий сенс, що продукує відчуття задоволення бути самим собою у гармонії зі світом. Так формуються культурні змісти ідентичності, що залежать від інкультурації людини.

З точки зору культурологічних вимірів національна ідентичність включає до себе мову, ментальність, картину світу, міфологію, культурну пам'ять, релігійну і громадянську позицію. За Р. Демчук, міфопоетика виступає одним з важливих ідентифікаційних понять, є культурним топосом, що реалізується в розмаїтті культурних форм. У процесі моделювання національної ідентичності також важливими є архетипи (у формі певних схильностей, тенденцій), де зафіксовано людський досвід колективної екзистенції. Реконструкція архетипів допомагає тлумачити певні процеси як національно-культурні феномени. Носії національної ідентичності в культурі мають «упізнати себе» в минулому, сприйняти історію в знайомих образах. Культурна пам'ять є активною регенерацією культурних змістів у просторі традицій та інновацій. Міфологізація виявляється у наділенні події унікальністю, вирішальністю, що обумовлює долю нації, після чого ці події стають «вічними» (традицією) [4, 57]. Питання пріоритету культурної ідентичності нації полягає в тому, щоб знайти слова, які пробуджують архетип, а разом з ним і мотивацію, пов'язану з національно-культурним вибором. За допомоги архетипів також адаптується світовий культурний досвід.

У культурологічному контексті релігійна ідентичність є своєрідною когнітивно-міфологічною системою, що включає в себе дві підсистеми: особистісну (екзистенційну) та соціальну (православну). Перша відображає форму самовизначення індивіда в сакральному просторі. Друга складається з окремих ідентифікацій і визначає належність особи до певної релігійної конфесії. Відтак, релігійну ідентичність можна розглядати як бінарний феномен: з одного боку вона сприймається як сутність, похідна від психологічно-екзистенціальних чинників світовідчуття людини, а з іншого - як соціальний конструкт, що виникає й розвивається в певних соціокультурних, політичних, економічних умовах.

А. Орیشко досліджує національно-релігійну ідентичність крізь призму національної та етнічної, та ролі релігійного чинника в ідентифікації людського «Его». Дослідник вважає, що в ідентифікаційних процесах натеper домінуючою є релігійна ідентичність, яка, проте, обов'язково співіснує, модифікується й трансформується з іншими соціальними ідентичностями [12, 165]. Натомість, В. Каспер, розглядаючи проблему національно-культурної ідентичності в контексті свободи віросповідання вважає, що всебічне і повне становлення духовної самосвідомості нації можливе лише в умовах Божественної волі.

Релігійні ідеї реалізуються в етнонаціональній формі, бо їх носіями виступають етноси. Релігійно-культурна ідентичність української нації включає в себе також свободу віросповідання і поліконфесійність, що є характерним для європейської культури та культури людства в цілому.

Отже, концепт релігійної ідентичності набуває особливої актуальності у сучасних дослідницьких дискурсах внаслідок того, що поняття «віросповідання» не охоплює всіх культуротворчих аспектів релігійної належності. Категорія віросповідання відбиває зміст релігійної віри і, хоча говорить про конфесійну належність, але концентрує увагу переважно на інституційних, ідеологічних (у широкому сенсі), або індивідуально-суб'єктивних аспектах релігійних практик. Категорія ж ідентичності в культурологічному аспекті задає комунікативний і соціальний модули релігійності через закладені в її структуру поняття належності та співвіднесеності. Одна справа – відповідність віри людини певній віросповідній системі, а інша – те, яким чином вона визначає свою приналежність у межах наявного конфесійного поля. Відтак, категорії «релігійність» і «релігійна ідентичність» розмежовуються. За О. Клименком, якщо «релігійність» застосовується для внутрішнього структурування релігійної групи, то «релігійна ідентичність» є зовнішнім виміром тотожності. З іншого боку, вона виступає маркером релігійності, який релігійна група висуває назовні, репрезентуючи себе в повсякденних соціальних практиках [9, 15].

У структурі культурної ідентичності її релігійний модус є комплексом духовних детермінант, що визначають специфіку сприйняття дійсності та соціальну орієнтацію індивіда у системі світоглядних та конфесійних координат. За допомоги релігійної ідентифікації людина самовизначається як у сакральному просторі культури, так і в системі соціальних позицій, оцінок та взаємодій. Саме це обумовлює культурологічну бінарність цього феномена. У наш час, коли релігійність набуває все більш приватного характеру, релігійна ідентичність може мати свій вияв як у простій констатації належності до певної культурної традиції, так і виникати внаслідок особистих духовних пошуків. Крім того, процеси глобалізації, зворотнім боком яких є намагання збереження власної ідентичності, призводять до того, що релігію знов починають розглядати як джерело відновлення історичної пам'яті й духовної консолідації нації. Українська православна традиція впродовж свого тисячолітнього існування створила певну ідентифікаційну матрицю, що складається з найбільш потужних символів, міфів, архетипів та стереотипів світосприйняття й світовідношення, що лежать в основі духовної культури.

Визначальні риси духовної культури нації впродовж історії можуть суттєво змінюватись, аж до непізнаваності. Однак, завдяки неперервності культурно-історичного розвитку зберігається генетичний зв'язок культури та мови даного етнічного організму впродовж усього його існування. Відтак засадничою ознакою становлення культурної ідентичності етносу вважається соціально-історична неперервність його буття. Саме неперервність у просторі і часі, а не певний послідовний набір етномовних ознак, є визначальним елементом самоідентифікації українського етносу.

У зв'язку з цим Г. Карась визначає українське буття як Буття, обмежене певним топосом, в певних межах простору і часу, тому воно ототожнюється з існуванням українського етносу [8, 4]. Порівнюючи національну ідентичність українців та греків, від яких прийшла в стародавню Київську Русь православна віра, Л. Терещенко-Кайдан [13, 112] вказує на їх різність у етнокультурних переживаннях простору і часу, що визначаються природою, ландшафтом, «горизонтом буття», в котрий географічно та історично вписаний етнос, його ментальність. «Національний космос» у кожного народу набуває власних чуттєвих та понятійних форм та перетворюється на світоглядну цілісність «Космо-Психо-Логос» [10, 14].

Формуючись у Київській Русі під впливом Візантії, українське православ'я набуває зрілої форми в епоху Бароко. В контексті барокової культури православ'я в Україні стає особливим духовним феноменом, який виник в умовах іновірного оточення та загрози релігійно-культурної та етнічної асиміляції. Саме православна віра виступає духовним чинником як етнозбереження, так і релігійної ідентичності, водночас намагається поєднати наслідування власним релігійним ідеалам і традиціям з надбаннями інших релігій, християнських конфесій. Головними рисами українського православ'я є соборноправність, толерантність, евангелістськість, побутовість, відкритість тощо. Однією з найважливіших ідеологем українського православ'я була ідентифікаційна константа «Київ – другий Єрусалим», що є ідеєю не царства, а священства і набувала, насамперед, сакрального змісту.

Завдяки цьому українське православ'я у XVI – XVII століттях служить основою формування етнонаціональної ідентичності на теренах козацької Гетьманщини. Втім, згодом ця ідентичність частково була поглинута загальноросійською культурною матрицею на теренах Російської імперії. Проте українське православ'я продовжувало залишатися важливим маркером ідентифікації в духовній культурі. Після невдалих спроб досягнення незалежності на початку XX сторіччя та поразки національно-церковного руху, релігійність (за винятком західних земель) перестає бути більш-менш значимим явищем суспільного буття українців. Утвердження культурної ідентичності в сучасній Україні з отриманням незалежності базується на засадах національного, в тому числі духовного відродження.

Таким чином, культурна ідентичність виступає стосовно національної, етнічної, релігійної чи етнорелігійної ідентичності інтегруючою надбудовою. Її зміст вбирає в себе ці модуси ідентичностей, акумулюючи необхідні їх компоненти для конструювання національного міфу і національної ідеї. При цьому, вірогідно, що остаточне утвердження національно-культурної ідентичності можливо не стільки у кризові етапи розвитку, скільки навпаки, коли та чи інша держава вже відійшла від потрясінь перехідного періоду і йде шляхом створення політичної нації, національної держави.

В умовах сучасного глобального світу збереження старих ідентичностей та створення нових постає особливо актуальним завданням, і тому апелювання до традиційних етнічних, культурних, духовно-релігійних та інших тотожностей, державотворчих парадигм, що сформувався на їх основі, спостерігаються часто й стають важливим фактором сучасного соціального буття. Спочатку етнічна нація створила державу, проте в сучасних реаліях держава повинна сформувати політичну націю з

гарантіями реальної участі всіх громадян у процесах державного управління та визначенні спільного напрямку розвитку.

У цьому процесі сьогодні вирішальна роль відводиться творчій інтелігенції, яка мотивує інтелектуалів до дій та формує політичну українську еліту, що не усвідомлює свого існування без держави Україна в усіх історичних вимірах. О. Забужко, характеризуючи процес творення української ідентичності, акцентує особливу увагу на ролі національної інтелігенції, зокрема перших поколінь інтелігентів у формуванні нації, в тому числі засобами «мета-мови» залежно від того, в якому національному середовищі формувався український інтелігент [6, 81]. Різноманітні етнічні групи українського суспільства можуть бути поєднані лише громадянською ідентифікацією, незалежно від мови, місця проживання (українці діаспори). Відтак, національна ідентичність, базуючись на етнічній, не виключає поліетнічності та спрямована на співіснування різних етносів в її межах, котрі разом складають народ.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що уточнюється культурологічний зміст поняття ідентичності в контексті її світоглядних, релігійних, естетичних вимірів. Поглиблюється розуміння духовного впливу українського православ'я на становлення національних контентів культурної ідентичності. Висновки. Створення української державно-політичної ідентичності, орієнтованої на спільне майбутнє існування, при збереженні й розвитку етнічних, культурних та релігійних ідентичностей, спроможне значно сприяти зміцненню соціальної єдності країни, суспільства, істотно посилити державу. Консолідуючим фактором тут можуть виступати культура і релігія в їх намаганні до вироблення спільної системи цінностей, яка б базувалася на визнанні пріоритету поваги до кожної людини, кожної етноконфесійної спільноти та збереження релігійної толерантності. Культурно-національна ідентичність, у свою чергу, дозволить зміцнити сприйняття української держави як «своїх» представниками різних етнічних та релігійних груп, зменшити або нівелювати можливість виникнення сепаратистських настроїв, задіяти повною мірою культуротворчий потенціал усіх громадян України. Такі перспективи соціального поступу закладені, зокрема, в культурологічному змісті поняття ідентичності.

Література

1. Більченко Є. Людина без історії: Монографія. Київ: вид. О. Білявський, 2015. 371с.
2. Гелнер Е. Нації і націоналізм// Національна ідентичність: Хрестоматія / Т. Воропай (упоряд.). Харків: Крок, 2002. 316с.
3. Демчук Р. В. Національна ідентичність: український модус сприйняття // Scientific Journal Virtus. November #9. 2016. С. 10-16.
4. Демчук Р. Міфологема у контексті моделювання національної ідентичності // Культурологічні ідеї. 2017. №11. С. 53-58.
5. Денисюк Ж.З. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації. К.: НАКККіМ, 2016. 224с.
6. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. К.: Наукова думка, 1992. 117с.
7. Йосипенко С.П. Філософія та національна ідентичність // Гуманітарні студії /Збірник наукових праць. Вип. 12. К., 2012. С. 61-69.
8. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ ст.: Монографія. Івано-Франківськ, 2012. 262с.
9. Клименко О. Б. Українська національна ідентичність: проблеми та перспективи// Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості: Матеріали ХХV Міжнародної науково-практичної конференції (травень 2009 року). Донецьк: «Наука і освіта». 2009. С. 185 - 189.
10. Личковах В. Слов'янський sacrum - скарбниця Європи. Чернівці, 2010. 144с
11. Ніколаєнко О. Культурно-національна ідентичність в контексті формування української нації: Автореф. дис. канд. культурології: 26.00.04. К., 2016. 18 с.
12. Оршко А. В. Національно-релігійна ідентичність у реаліях сьогодення // Проблеми культурної ідентичності та культурний проект Європи/ Наукові записки. К., Вип. 9. 2009. С.164-168.
13. Терещенко-Кайдан Л.В. Еллінський та слов'янський етноси як основа культурного діалогу країн // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія № 1 (7), 2016. С. 107-115.

References

1. Bilchenko E. (2015). A man without history: monograph. Kyiv: vid. Bilyavskiy [in Ukrainian].
2. Gelner E. (2002). National identity. Kharkiv: Krok [in Ukrainian].
3. Demchuk. R. V. (2016). National identity: the Ukrainian modus perception. Scientific Journal Virtus, 9, 10-16 [in Ukrainian].

4. Demchuk R. (2017). Mifologema in the context of modelling the national identity. The culturology ideas, 11, 53-58 [in Ukrainian].
5. Denisyuk Zh. Z. (2016). Mass culture and national-cultural identity in the era of globalization. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].
6. Zabuzhko. O.S. (1002). The philosophy of the Ukrainian idea and the European context: Frankivsk period. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Yosipenko S. P. (2012). Philosophy and national identity. GumanitarnIstudiyi .Zbirnik naukovih prats. V. 12, 61-69 [in Ukrainian].
8. Karas G. (2012). Musical culture of the Ukrainian diaspora in the global chasoprostori XX centuries. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
9. Klimenko A. B. (2009). English national identity: problems and prospects). The role of science, religion and society in formation of a moral personality: Proceeding of the XXV International Scientific and Practical Conference), (pp. 185-189) Donetsk: "Nauka I osvita" [in Ukrainian].
10. Lichkovakh V. (2010). Slave sacrum – a treasure trove of Europe. Chernigiv [in Ukrainian].
11. Nikolaenko O.O. (2016). Cultural and national identity in the context of formation Ukrainian nation. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
12. Orishko A.V. (2009). Problems of cultural identity and cultural project of Europe. Naukovi zapiski. (Vol. 9) (pp. 164-169). Kyiv [in Ukrainian].
13. Tereshchenko-Kaidan L. (2016). Greek and Slavic ethnic groups as the basis for cultural dialogue between the countries. Problems of social work: philosophy, psychology, sociology, 1 (7), 107-115 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019 р.

УДК 78.071.2 : 786.2
<https://doi.org/10.32461/180140>

Турчак Леся Іванівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дизайну та технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-0490-8732
lessit@ukr.net

ТВОРЧИСТЬ ВОЛОДИМИРА ГОРОВИЦЯ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО МИСТЕЦТВА

Метою статті є висвітлення культуротворчого потенціалу діяльності Володимира Самійловича Горовиця та його значення в контексті розвитку світового мистецтва загалом та музичного зокрема. **Методологія** дослідження полягає у використанні загальнонаукових методів, теоретичних та практичних підходів щодо аналізу творчості видатного піаніста. Автор використовує ретроспективний, системно-типологічний методи аналізу. **Наукова новизна** полягає у висвітленні ролі Володимира Горовиця в якості репрезентанта вітчизняних традицій у світовому просторі ХХ століття та визначенні специфіки його індивідуального виконавського стилю. **Висновки.** Творчість Володимира Горовиця вплинула на становлення музичної культури ХХ-ХХІ століття. Діяльність провідного піаніста утвердила високі стандарти, що висуваються перед виконавцями, насамперед вміння створювати власну інтерпретацію твору. Його діяльність вплинула не лише на українську культуру, а й на розвиток світової мистецької практики, адже вагома роль належала національно-представницькій функції творчості В.Горовиця. Його мистецькі здобутки стали основою для формування сучасного українського фортепіанного виконавства.

Ключові слова: піаніст, Володимир Горовиць, стиль, світове мистецтво.

Турчак Леся Іванівна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры дизайна и технологий Киевского национального университета культуры и искусств

Творчество Владимира Горовица в контексте мирового искусства

Целью статьи является освещение культуротворческого потенциала деятельности Владимира Самойловича Горовица и его значения в контексте развития мирового искусства в целом и музыкального в частности. **Методология** исследования заключается в использовании общенаучных методов, теоретических и практических подходов к анализу творчества выдающегося пианиста. Автор использует ретроспективный, системно-типологический методы анализа. **Научная новизна** заключается в освещении роли Владимира Горовица в качестве репрезентанта отечественных традиций в мировом пространстве ХХ века и определении специфичности его индивидуального исполнительского стиля. **Выводы.** Творчество Владимира Горовица оказало